

IV. Dluhový paradox: strukturální syntéza a otázka řešení

Tento text je součástí otevřeného analytického seriálu Poznámky k fungování současného systému. Na rozdíl od ostatních dílů neslouží k vymezení jednoho pojmu, ale k syntéze jejich společných důsledků a k otevření otázky možných řešení.

Text je předložen ke korekci – odborné i laické.

Tento text shrnuje vzájemné působení dluhu, úroku a zisku a ukazuje paradox systému, který je stabilní právě proto, že nemůže nést důsledky vlastních chyb.

Obsah

IV. Dluhový paradox: strukturální syntéza a otázka řešení.....	1
Stručné vymezení úvahy.....	1
Dluhový paradox.....	1
Rozmělnění odpovědnosti (proč to politik ani bankéř „nevidí“).	2
Vzájemné závislosti.....	2
Závěrečné hodnocení.....	2
Poznámka k dalším dílům seriálu.....	3

Stručné vymezení úvahy

Všichni bojují o zákazníka cenami, benefity, lákají investovat do všeho možného, nabízejí úroky, pojištění, zajištění, dotace, výhody, reklamy na každém kroku.

Vedle toho se všechny státy zadlužují, rostou konflikty, ...

Dluh v současné ekonomice funguje jako klíčový systémový nástroj.

Tento dokument je krátký analytický text, který se nevěnuje konkrétním politikám ani aktérům, ale popisuje strukturální paradox odpovědnosti v dluhovém systému, z něhož tato otázka vychází.

Dluhový paradox

Funkce	Role v systému	Motiv
Banky	maximalizují objem úvěrů, investic a transakcí	zisk z úroků, poplatků, objemu
Pojišťovny	maximalizují objem pojištěného rizika	zisk z pojistného
Stát	maximalizuje výdaje převyšující příjmy	politický klid, redistribuce, odklad konfliktů
Občan / firma	optimalizuje krátkodobý užitek	spotřeba, přežití, konkurenční výhoda

Současný ekonomický systém je založen na systematickém rozšiřování finančních závazků:

- banky a finanční instituce soutěží o zákazníky prostřednictvím úvěrů, investic a finančních produktů,
- stát financuje významnou část své činnosti prostřednictvím dluhu,
- občané a firmy jsou systematicky motivováni k přijetí finančních závazků jako normální součásti života.

Dluh je tak nabízen jako služba.

Zároveň je ale dluh označován za hrozbu pro stabilitu, za zátěž budoucích generací, za zdroj geopolitických i sociálních konfliktů.

Dluh je tedy současně **produktem i problémem téhož systému.**

Tento stav vytváří následující paradox:

Institute, jejichž ekonomická existence je založena na expanzi dluhu, současně varují před důsledky této expanze.

Dluh je zároveň nabízen jako produkt i kritizován jako hrozba — stejnými institucemi, v různých rolích.

Rozmělnění odpovědnosti (proč to politik ani bankéř „nevidí“)

Žádná instituce není odpovědná za celek:

- banky odpovídají za zisk,
- stát za politickou stabilitu,
- regulátor za technickou stabilitu systému,

ale nikdo nenese zodpovědnost za dlouhodobé směřování společnosti jako celku.

Vzniká tak situace, kdy systém jako celek generuje výsledek, který žádný aktér jednotlivě nechtěl — ale všichni jej spoluvytvářejí.

Otázka tedy nezní „kdo za to může“, ale:

Kdo má v tomto systému mandát a nástroje k tomu, aby nesl odpovědnost za jeho celkové směřování?

A pokud nikdo, pak:

Nejde o selhání jednotlivců, ale o konstrukční vadu systému.

Vzájemné závislosti

Tento text nemá ambici navrhnout řešení.

Má pouze zpřítomnit paradox, který je v systému skrytý, protože je rozptýlen mezi funkce, resorty a role.

Akteři tohoto systému tvoří volnou množinu nezávislých rozhodovatelů, ale uzavřenou síť vzájemných závislostí.

Změna chování jednoho aktéra bez paralelní změny ostatních vede k jeho okamžitému znevýhodnění:

- banka, která omezí úvěrování, ztratí tržní podíl,
- stát, který omezí zadlužování, ztratí politickou stabilitu,
- firma, která zpomalí růst, ztratí konkurenceschopnost.

Výsledkem je systém, ve kterém neexistuje rozumná strategie vedoucí k nezadlužování se.

Akteři tak nejsou pouze spoluzodpovědní — jsou uvězněni v rovnováze, která reprodukuje problém, který nemají možnost jednostranně vyřešit.

Je možné, že jediný způsob, jak postupovat, je nejprve tento problém učinit viditelným.

A pokud neexistuje aktér s mandátem nést odpovědnost za celek, pak nezbyvá než uvažovat o mechanismu, který tuto odpovědnost činí viditelnou v čase — aniž by ji musel vynucovat.

Závěrečné hodnocení

To, že systém nějak „funguje“, nic nedokazuje ani nevyvrací.

Dluh není ani dobrý ani špatný.

Špatné je, že za chybné dlouhodobé směřování, nenesou zodpovědnost ti, co jsou za ně zodpovědní. Zároveň ale neplatí: „oni“ za to můžou.

Problém není jen v tom, že aktéři produkují nežádoucí výsledek, ale v tom, že jsou v systému, který je nutí jej produkovat a současně jim brání jej opustit.

Hledání individuální morální viny je v tomto typu systému falešná otázka.

Určitě neuškodí o dluhovém paradoxu hovořit a tak jej zviditelnit.

Poznámka k dalším dílům seriálu

Tento text je součástí otevřeného analytického seriálu *Poznámky k fungování současného systému*. Na rozdíl od ostatních dílů neslouží k analýze jednoho pojmu, ale k syntéze jejich společných důsledků a k otevření otázky možných cest korekce systému.

Aktuální verze všech souvisejících dokumentů jsou dostupné na:

<https://www.jetoonas.cz/poznamky-k-fungovani-soucasneho-systemu/>

